België-Belgique
P.B
2640 Mortsel 1
8/5045

DE ANTWERPSE GENEALOOG

TRIMESTRIEEL TIJDSCHRIFT VAN DE

AFDELING ANTWERPEN
VAN DE VLAAMSE VERENIGING VOOR FAMILIEKUNDE.
VZW

oOo

Jaargang 2 - Nr 2 - Oktober - November - December 1999
AFGIFTEKANTOOR: 2640 MORTSEL 1

Verantwoordelijke Uitgever
Engelbert Roels, Speeltuinlaan 15, 2640 Mortsel

INHOUD.

Redactioneel.....1

Agenda.....2

De Alias-Namen.....3

Goed om Weten.....6

Antwerpen-Miniatuur.....7

Vondst.....11

Hoe geslachten komen en gaan in grootstadsgemeenschappen.....10

Pocahontas onder de predikstoel van de Kathedraal.....14

DE ANTWERPSE GENEALOOG is een uitgave van de VZW VLAAMSE VERENIGING VOOR FAMILIEKUNDE, Afdeling ANTWERPEN. Het tijdschrift wordt gratis verdeeld aan de leden van de Afdeling.

Medewerkers aan dit nummer :
Hugo Lambrechts-Augustijns
Richard Deruyter

Redactie: Engelbert Roels

REDACTIONEEL

Voorbij is weer die mooie zomer. We kunnen ons weer intensiever aan onze hobby wijden. Wij gaan er alles aan doen opdat de komende maanden, de Afdeling Antwerpen, haar activiteiten opdrijft. Zoals u reeds in ons vorig nummer heeft kunnen lezen, hebben wij een cursus "Oud Schrift" gepland, voor begin volgend jaar. Ook denken wij nog aan een cursus Genealogie, maar daarover in het volgend nummer meer. Onze aandacht gaat thans uit naar **24 oktober 1999.** Dit is inderdaad de datum van onze Gouwdag. Wij durven hopen u zo talrijk mogelijk te kunnen begroeten. Maar daar durf ik niet aan twijfelen.

Voor wat betreft, de inhoud van dit nummer van de Antwerpse Genealoog, zult u bemerken, dat buiten het steeds boeiend artikel van Hugo Lambrechts-Augustijns, ditmaal gaat het over de *Alias-Namen*, ik ben gaan putten uit het overvloedig oeuvre van Kanunnik Dr. Floris Prims, stadsarchivaris. Een artikel gaat over het komen en gaan van de Geslachten in de grootsteden, waarvan ik vind, dat dit enigszins aansluit bij de inhoud van de bijzondere uitgave van de Antwerpse Genealoog, dat gratis verdeeld wordt onder de bezoekers van de Gouwdag. Deze bijzondere uitgave geeft u een volledige lijst van de Burgemeesters van Antwerpen van in 1409 tot vandaag.

Een tweede artikel betreft een ....Disneyfiguur, weliswaar van reeds enige jaren geleden, namelijk Pocahontas. Wat heeft dit te maken met Genealogie, zult u zich afvragen. Inderdaad niets, maar wel met Antwerpen, en ik voldoe daar aan een belofte, die ik aan enkele leden gedaan heb, bij de start van ons afdelingstijdschrift, van dit niet te beperken tot genealogie, maar eveneens nu en dan eens een heemkundig artikel, of een andere wetenswaardigheid van onze stad of streek te brengen.

Hopelijk veel leesgenot en

TOT 24 OCTOBER 1999, in **Antwerpen Miniatuur.**

Engelbert Roels
Voorzitter

AGENDA

KOMENDE ACTIVITEITEN.

Dinsdag 19 october 1999
Dinsdag 16 december 1999
van 19 u.30 tot 22 u.30

in het Centrum voor Familiekunde te Merksem, Van Heybeeckstraat 3.

GENEALOGISCHE VORMINGSAVOND
ondersteuning en begeleiding

RAADPLEGING INTERNET
o.l.v. Richard Deruyter

FONDS REGIS
raadpleging o.l.v. Mevr. Dora De Wilde-Kenivé

EUREKA
o.l.v. Eric Moury

Zondag 24 October 1999
GOUWDAG 1999

van 10 tot 17 u.

ANTWERPEN MINIATUUR
Cockerilkaai
nr 15A van de Scheldekaaien

zie meer details verder in dit nummer

DE ALIAS-NAMEN

Hugo Lambrechts-Augustijns

Soms zitten we als genealoog vast bij een familienaam in de parochieregisters. Onze patroniemsnamen in de Kempen zijn niet vreemd aan deze situatie. Terwijl de pastoor over het algemeende alias-namen niet noteerde in zijn registers, doen de notaris en de schepenen dit in hun akten wel.
We noteerden het volgende :

bron: RAA, N 2449 notaris Andries Gheerinckx, Herentals 1620-1629
17.11.1629: Dimpna Ceels, 60 jaar, x Peeter Tiels alias Brandts
12.7.1629 : Jan Peeters alias Wils
9.5.1629 : Jan Witbuls alias Brandts
22.1.1629 : Hendrick Huysmans alias Backer-Pieterssone
16.2.1628 : Gerardt van Dijcke alias Vleugels
19.6.1626 : Jan Janssens alias Vilme (of Ven)
14.4.1620 : Jan janssens alias Vloers

N 2450, zelfde notaris, Herentals 1630-1639
27.10.1631: Anna Wils alias Daems
26.11.1631: Peeter Van Eynde Lambrechtss constitueert Dimpna Jacobs alias Moeyen Jansdochter daar moeder af was Elisabeth Verhaeghen, zijn huisvrouw.
2.12.1621 : Anna Wils alias Daems x + Jans Lotschaerts
22.9.1625 : Peeter Peeters alias Wils Janssone
15.1.1636 : Jan Cnaeps alias Beuckers

bron: Abdij van Villers, Handschrift 44
1599 f° 35 r°: Peeteren Jacops, alias Brouwere gelaeten die neghen gemeten neerlants geheeten de Heetegaelen die hij nu diversche jaeren gehouden heeft.
1602 f° 4 r°: Adriaen Daelmans geheeten Heyns

bron: RAA, OGA Hove register 33
Scheiding en deling Isabella Cornelia Thomas alias Flieracker x Godefridus Franciscus Rosa, advocaat , 20 juni 1749 Antwerpen.

bron: Stadsarchief Herentals, leenboek heerlijkheid Noorderwijk (B nr. 19)
f° 3 r° Peeter Peeters alias Vostals, 5.5.1637
f° 6 r° Jan Peeters alias Wils, 2.8.1634
f° 8 r° en 19 r° Peeter Peeters alias Wils, 27.2.1646
f° 8 r° Jan Peeters Janss(one) alias Wils, 7.9.1646

Leenboek heerlijkheid Noorderwijk (B nr. 18)
f° 43 r° Jan Matthijssens alias drossart, ca. 1638

Schepenregister Noorderwijk, register nr. 5
f° 15 r° Jan Maerschalcx alias Palsters, 4.12.1613

bron : RAA, OGA Rijkevorsel, register nr. 186
f° 58 v° Jan de Roover alias Loep, 12.5.1632

bron: SAA, N 1869, notaris L. Groesius
17.1.1707: Jacobus van Cantfort en Peeter Lenaerts getuigen over grafzerken aan de kerk en op het kerkhof van de paters Minderbroeders te Antwerpen.

"hier ligt begraven Cornelis de Vrint alias Floris steenhouder sterft a° 1538 den 17 september ende sijn huysvrouwe ...(enz.)"
Dezelfde tekst vinden we ook in "Verzameling der graf- en gedenkschriften van de provincie Antwerpen, 1871, klooster der Minderbroeders, blz. 145.

bron: RAA, N 2453 notaris Maesmans 1609
Nicolaes Meerts alias Peeckers x Maeyken Jans Jonghen
xx Catharina Peeters

bron: RAA, N 2453 notaris : 20.60.1590
Leonaert van Baele die men anders noempt Spronck x Jacomijne Buysen

bron RAA: Kerk-archief Rijkevorsel register 9: manuaal van 1695
f° 6 filia Hans Lambrechts alias Mallenaers
f° 16 Pauwels Siemons alias Claes den Schoenmaecker ofte Speelman
f° 28 Nicolaes Lambrechts alias Weyschots
f° 38 Peeter van den Langenbergh alias Peer Driesen
f° 44 Melsen Wil Huybrechts alias den cuyper.

VONDTS.

Beteugeling van landloperij, ontucht en andere delicten in de kasselrij Ieper.

Lijst van de sancties voor de periode van 1737 tot 1773.

Door R.L.C. Verheye

Uit: Iepers Kwartier 35e jaargang- nr. 1 van maart 1999.

Het stuk nr. 50 in de 1° reeks van het kasselrijarchief Ieper, is een register, inhoudende de namen van de ontvangers en hun borgen in de parochies en laatschappen van de kasselrij Ieper.
In fine ervan is een lijst opgenomen van de personen die meestal wegens landloperij, ontucht of onwettig verblijf uit de kasselrij werden verdreven. Anderen werden door de kasselrijraad berispt of gesanctioneerd, waarvan volgende vernoemde afkomstig waren uit de Antwerpse regio.

Op den 14 sept 1743: ANNE MARIE DE VRIESE, geboortigh van Hoeve boven Antwerpen, oudt 23 jaeren, door onse casselrie geapprehendeert synde is in het collegie gebraght ende aldaar vermaent over haer ontughtigh leven. Mijne Heeren hebben haer doen uyt de casselerie leyden ende geinterdiceert van in deselve weder te keeren op pene gestraft te worden volgens de placaeten ende ordonnantiën.

(get.) Hynderick

Op den 23 november 1743 is in het Collegie gecompareert ELISABETH OERST (?), geboortigh van Turenhout, diw. over haer ontughtigh leven is serieuselyck vermaent geweest, met last van dese casselerie te ruymen.

(get.) Merghelynck

Richard Deruyter.

GOED OM WETEN !

oOo

STADSARCHIEF ANTWERPEN.

Nieuwe toegangen in de leeszaal.

Emigration to America (brochure)

In de reeks van brochures die door het stadsarchief worden aangemaakt over archieven of onderwerpen waarvoor bij het publiek veel belangstelling bestaat, verscheen nu de Engelse versie van de bijgewerkte brochure over emigratie naar Amerika. Ook in digitale versie beschikbaar op onze web-site.

Bewerkte en aangevulde toegangen:

Microfilms; Inventaris (LZ 65): de microfilmverzameling werd aangevuld met de indexen op de bevolkingsregisters van Antwerpen tussen 1815 en 1880.
Inventaris verkiezingsdocumenten, 1841-1999 (LZ 72): werd aangevuld met de verkiezing van 13 juni eerder dit jaar.
Insolvente boedel De Bruyne. Detailinventaris op de rekeningen en andere handelsdocumenten, 1562-1719 (LZ 109): het laatste luik in de bewerking van de toegangen op de insolvente boedels.
Stadsplannen van Antwerpen (16de-20ste eeuw) over de 13de tot en met de 20ste eeuw (LZ 01): bewerking van de inventaris na restauratie van de stadsplannen ICO 9, 10, 23 en 42.

Bron : NIeuwsbrief van het Stadsarchief Antwerpen.

ANTWERPEN-MINIATUURSTAD.

oOo

De Gouwdag gaat dus door op 24 oktober 1999 in de gebouwen van Antwerpen-Miniatuur. Daarom willen we niet nalaten u enkele inlichtingen te geven over het ontstaan van deze miniatuurstad.
De oprichter, bezieler en de nog steeds niet aflatende drijvende kracht achter dit initiatief is Ing. Guido Portael.
In 1985 droomde hij van iets kleins, dat hij groot wilde maken, nl.: Antwerpen in miniatuur bouwen als een levende en geanimeerde ministad. Het moest een toeristische wegwijzer worden.
Hij was trouwens niet aan zijn proefstuk toe, want hij haalde toen net de wereldpers door het bouwen van een vrachtwagen op schaal 1/4. Zijn extravagante realisatie werd gepubliceerd in 90 landen en vertaald in 14 talen.
Met zijn technische en commerciële ervaring en zijn grenzeloos doorzettingsvermogen startte hij één van de meest onmogelijke projecten op: Het bouwen van de eerste miniatuurstad ter wereld.
Niemand achtte het mogelijk dat hij er in zijn eentje zou in slagen een geschikte locatie te krijgen, de nodige gelden te verzamelen en voldoende mensen te motiveren en op te leiden tot miniaturisten.
Op 1augustus 1986 kreeg hij de sleutel van Hangar 15 van de Stad Antwerpen. Hij bouwde zelf een secretariaatsruimte, toilet, cafetaria, werkateliers en bovenop een animatievijver.
In 1988 bouwde hij de betonnen bedding voor de mini-Schelde en isoleerde een ruimte van ca. 800 m2 van de groten hangar. Slechts twee medewerkers kwamen af en toe een linkerhandje toesteken. Onvermoeibaar werkte hij 7 dagen op 7 van ongeveer 9 u 's morgens tot in de vroege ochtenduren. De enigste toeschouwers waren de duiven en de ratten die destijds in overvloed de hangar bewoonden.
Hij tekende op schaal 1/87 en zaagde alle grondplaten uit van de ministad. Na enkele maanden verscheen het grote stratenplan van Antwerpen op een 80 cm. hoge ijzeren frame. Zes maanden lang kroop hij op handen en voeten onder de ministad in aanbouw om de eerste verlichting aan te sluiten.
In oktober 1990 schreef hij de tekst voor de eerste klank- & lichtshow. Tot grote verwondering van velen presenteerde hij op 7 November 1990, in het bijzijn van de burgemeester van Antwerpen, pers en een honderdtal genodigden, die eerste klank & lichtshow in de Miniatuurstad.

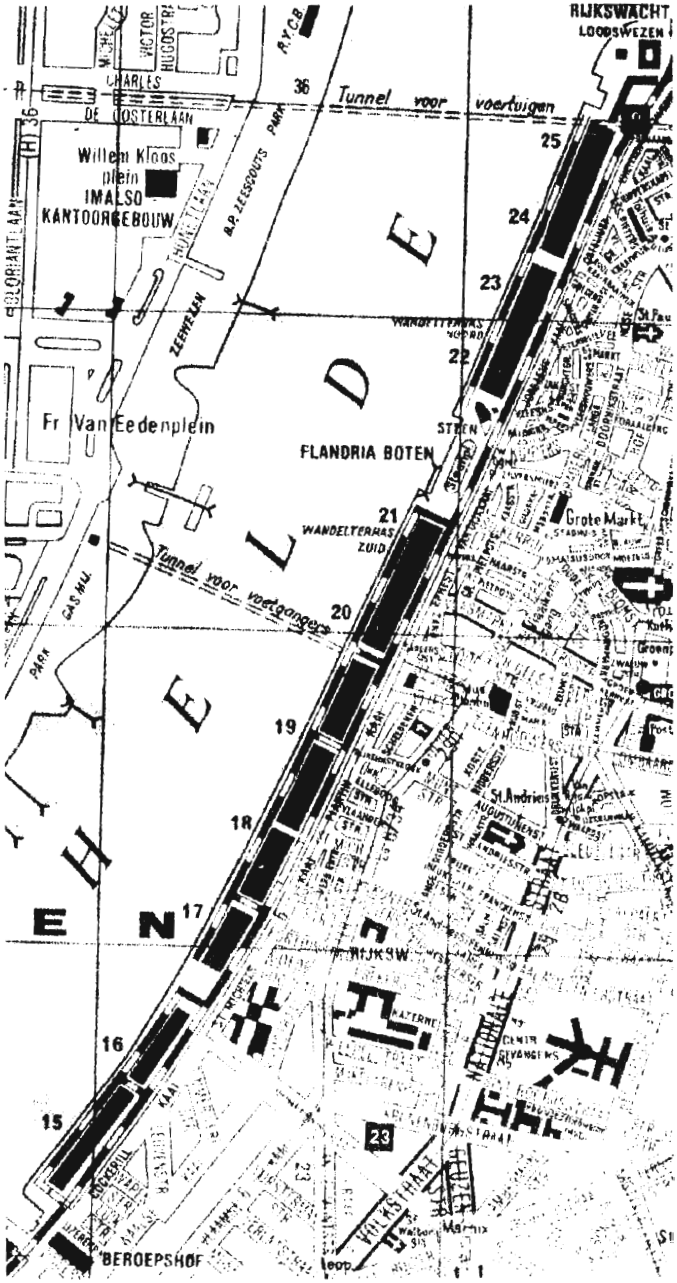
RIJKSWACHT
LOODSWEZEN
Tunnel voor voertuigen
CHARLES DE COOSTERLAAN
Willem Kloos plein
IMALSO KANTOORGEBOUW
R.P. ZEESCOUTS PARK
ZEEWEEN
WANDELTERRAS NOORD
Fr. Van Eedenplein
FLANDRIA BOTEN
STEEN
Grote Markt
WANDELTERRAS ZUID
Tunnel voor voetgangers
PARK GASHAL
HELDE
EN
RIJKSW
NATIONAAL GEVANGENIS
WALKSHAAL
BEROEPSHOF
Marnix
25
24
23
22
21
20
19
18
17
16
15

GOUWDAG 1999

ZONDAG 24 OCTOBER 1999
van 10 tot 17 u.
In de gebouwen van
ANTWERPEN MINIATUUR

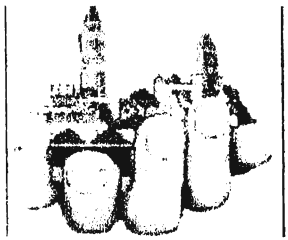

Cockerillkaai
nr 15A van de Scheldekaaien

Met medewerking van de afdelingen Mechelen en Kempen en verschillende Heemkundige kringen

Onbeperkte parkeermogelijkheden

Toegang : Fr. 220,- inbegrepen bezoek aan de permanente tentoonstelling van Antwerpen Miniatuur
Fr. 100,- enkel voor de Gouwdag
Kinderen tot 12 jaar gratis
De bezoekers ontvangen een bijzondere uitgave van de Antwerpse Genealoog, met een lijst van de Burgemeesters van Antwerpen van 1409 tot heden.

HOE GESLACHTEN KOMEN EN GAAN IN GROOTSTADSGEMEENSCHAPPEN.

Artikel door Kanunnik Dr. Floris Prims verschenen in Antwerpiensia 1949.

Gedurende het kwart eeuws van ons archivarisschap te Antwerpen, zijn ons menige inlichtingen van genealogische aard gevraagd geworden, en we menen nooit geweigerd te hebben er op in te gaan. Maar indien we aanvankelijk er geestdriftig toe gestemd waren, weldra bleek het ons dat een stad, of grootstad, indien u wilt, een slecht terrein is voor genealogie. Het is er een komen en gaan. Er is geen plek gronds waar een stam, een bloed zich aan hecht. En even licht als men van erf verwisselt in de stad, komt een geslacht er in en verdwijnt er weder uit.

Desniettemin zien de meeste genealogen naar de archieffondsen van de grootsteden op, als naar bronnen die eerst en meest zijn te raadplegen. We begrijpen dat zij, in een of andere periode van het bestudeerde geslacht naar een stad, naar Antwerpen, verwezen worden. Maar we wensen hier te waarschuwen voor overschatting: voert de weg naar Antwerpen, hij voert er spoedig weder uit. Er zijn zeer weinige familienamen (met typische vorm natuurlijk, namen als Peeters, Janssens en soortgelijke niet meegerekend) die men vijf geslachten door, d.i. een 150 jaar lang, in de stedelijke doopregisters ingeschreven vindt.

Welk een verschil b.v. tussen de doopregisters van een Kempisch dorp, van 1600 tot 1900, en de doopregisters van de Antwerpse parochiën, voor diezelfde drie eeuwen.

En we geven deze drie eeuwen niet als bij voorkeur; moesten we de doopboeken van 1400 tot 1600 van een dorp en een stad bezitten en kunnen vergelijken, we zouden waarschijnlijk het verschil nog sterker zien uitkomen.

Zowel de dorpere landsman als de ridderlijke of edele landsheer is gehecht aan zijn landgoed. De feodale costuymen mogen er hem aan gehecht hebben; verbonden aan de grond, "attaché à la glèbe" moge het gehete hebben: hij heeft er ook van vader tot zoon *aan gehouden* als aan een bestaansrecht. Er is voor landelijk leen- of eijnsgoed *een pachtvererving* bij stille reconductie, tot hij het verdwijnen van de feodaliteit, en zelfs nog later, met het gevolg dat we in de dorpsdoopregisters jaren, eeuwen lang, dezelfde familienamen ontmoeten.

Er zijn tijden ook waarin de dorpsheerlijkheid veel vlugger van bezitter en herennaam verandert, dan de hoeven van het gehucht.
Moest er ooit een prijskamp worden uitgeschreven om de langstdurende mannelijke afstamming, verbonden met het langstdurend één grondbezit, we zouden wel weten waar zoeken: niet te Antwerpen of in één andere stad, maar in een "dorpere" burgerlijkestandsdocumentatie.
Beschouwen we nader het komen en gaan van de geslachten in de stad. Bemerk daar nu vooreerst dat de stad dorp is geweest, eer ze stad werd. Antwerpen was een *villa* eer het een *oppidum* werd. In de oudere tijden zullen we dan ook te Antwerpen een bestendiging van familienamen waarnemen, die relatief groot is bij vergelijking met de onbestendigheid van af de XVIde eeuw.
Het is waar, we beschikken over die oudere periode niet meer over doop- en huwelijksregisters. Voor materialen hebben we de jaargetijdenregisters en de, met behulp van allerlei acten opgemaakte, naamlijsten van de schepenen. Men moet er niet aan denken hier enige statistiek op te maken, we hebben ons bij indrukken te beperken.
En het spreekt van zelf dat we hier ternauwernood letten kunnen op een bestendiging van een erfgrondbezit. In een stadsgemeenschap ontwikkelen zich standsverhoudingen zoals men er op het dorp niet kent. Er is weldra, en zeker van in de XIVde eeuw, een wijk van vooraanstaande burgersfamiliën wier namen voorkomen onder de schepenen en onder de kanunniken. Maar deze "rijke kwartieren" waar we familiën kunnen ontmoeten die de bepaalde grondeigendom van vader tot zoon als een stamgoed vererven, geraken, ten minste van in de XVde eeuw, vrij vlug verlegd. In een stad die leeft en zich uitbreidt, speelt de grondrente een ontbindende rol. Zij maakt dat men uit het oorspronkelijke centrum vertrekt, dat er het oude grote goed wordt verkocht en verkaveld, en men nieuwe ruimte en vermeerderde huisweelde zoekt in een nieuwe wijk. De van de Werve's verhuizen van binnen de burchtmuur naar het Forum, en van het Forum zijn ze in de XVde eeuw verdwenen. Het zou de moeite lonen de onderscheiden takken der familie verder te volgen, ook in de verplaatsing van hun hoofdwoonst buiten de stad. Antwerpen heeft geen enkel herenhuis, geen enkel Gruuthuse, dat, dooreen de eeuwen, aan één familie gebleven is: daar was de stad in haar voornaamste perioden al te levenskrachtig om.

-We zullen het dus bij het één verschijnsel van blijvende familie te houden hebben, waar ze nu ook, binnen de stadsvrijheid, omzwaait.
Op het einde van de XIIIde eeuw geven de schepenlijsten ons de familienamen die reeds in 1225 meestendeels naar voren kwamen. Citeren we : Alleyn, Bode, Pape, Wilmaers, Bornecolve, Cantman, de Castro (Zimarus), Drake, de Foro (Goetman), Grutere, Nose, Tuclant, Kieken, Werve, Torhout, Wyneghem, Draeck.
Rond 1400 vinden we nog de namen : Bode, Wilmaers, Pape, Werve, Wyneghem.
Maar daarnaast zijn *gans nieuwe familiën* op de voorrang gekomen zoals Rythoven, Clarensone, van der Heyden, van Wesele, van der List, van den Lare.
Rond 1500 schieten er nog twee of drie oude namen over: Werve, Drake en de Moelnere of de Molendino.
Nieuwe vooraanstaande geslachten zijn nu Berchem, Halmale, Pot, Beukelere, Ursel, Schoyte, al namen die in 1400 nog onbekend waren in de Antwerpse schepenbank.
In 1583 is er een calvinistisch schepenbank van 16 leden onder Philips van Marnix van St. Aldegonde; de 16 namen zij zo jong -Antwerps als die van de burgemeester zelf; de Jonge, Schoonhoven, Leefdael, Daems, van Aelst, Vermuelen, Rhetius, Wachtendonck, de Lannoy, Montens, Suerius, Hooftman, Grammont, van der Hecke, Raquet en Borrewater.
In 1585 is er een katholieke schepenbank van 16 leden eveneens. Hier treffen we drie oude namen aan: Pape, Halmale en Berchem. De anderen zijn: Heylwegen, Stembor, Bejar, Etten, Damant, van Mechelen, santa-Cruz, Ayala, van Liere, Gerardi, Malineus, van den Steene, van Brecht en van Woensel.
Geen enkele van die namen leeft nog in de schepenbank van 1700.
Van 1795 tot 1814 zijn de hoofden van ons gemeentebestuur alles van Antwerpsen bloede. Ze heten: De Haan, Reynaud, Guédon, Arbeltier, Gouget des Landres, Georgerie, Raeymaekers, Werbrouck en de Cornelissen.
De laatste honderd jaren kregen we als burgemeester de heren Le Grelle, Loos, van Put, de Wael, van Ryswyck, Hertogs, De Vos, van Cauwelaert, Huysmans, Delwaide. Van deze hadden Le Grelle en de Wael een Antwerpse grootvader. De zes laatsten waren niet eenmaal Artwerpenaar van geboorte.
Bemerk nu wel dat we naar de namen van de magistraten uitzagen, om vereenvoudiging van de opzoeking. We hebben echter ook steek-

proeven genomen met het adresboek van 1836 en dat van 1936; we hebben de Antwerpse doopregisters en hun tafels nageslagen; en telkens vonden we dat de meeste, ja schier alle namen geheel verschillen van eeuw tot eeuw.
Wij hebben ons nu de vraag te stellen: hoe verdwijnen familiën uit hun stadsgemeenschap?? Is het bij uitsterven b.v. of is het bij verhuizen ?
Het schijnt wel voor alle eeuwen waarheid te zijn dat de familiën te lande meer kinderen nalaten dan de stadsfamiliën./ Er is ook meer kindersterfte in de stad Antwerpen geweest dan in de landelijke gemeenten rondheen de stad.
Op het land is het de gewoonte de hoeve over te laten niet aan het oudste kind, dat een meisje kan zijn, maar aan de oudste zoon. In de Kempen spreken de jongere kinderen van hun "grote" d.i. hun oudste broeder, "over wiens veurft ze niet rijden mogen". Het is oud-Frankisch recht dat de bestendiging van de familienaam bevordert. Waar nu de stadsfamilie geen vast erf meer kent, is er niets van die aard overgebleven.
Maar dit lost het vraagstuk toch niet op. We hebben evenwel in dezelfde richting verder te zoeken: de familie in de stad is veel minder naar de costuymen, aan de grond gebonden dan aan de familie te lande. Men neemt er licht pak en zak op voor elders. Men kwam naar de stad om een broodwinning, toen het uit was met naar Oostland te rijden en de cultuurgronden niet meer te vermeerderen;maar men vertrekt ook uit de stad om een betere broodwinning.
En daar merken we dan op, van in de XVIde eeuw, getuige ons ambachtsarchief, dat het stadskind bijna altijd *naar een andere stad* uitwijkt, bijna nooit landbouwer wordt. Wel zal een ingewekene op zijn oude dag naar het landelijke haken dat hij in zijn jeugd heeft gekend en dat door de stad niet is uitgewist geraakt, maar dan is het als rentenier of gepensioneerde, dat hij die landelijke huisvesting kiest. En zijn kinderen volgen hem niet.
Wie de poortersboeken van Antwerpen statistisch wil verwerken, zal ongetwijfeld tot de slotsom komen, dat een treffend groot getal mensen verhuist *van stad tot stad.*
Voor de genealogen kan het zijn nut hebben zich te vergewissen van dit verschijnsel. Maar er ligt ook veel stof tot bedenken in. *Familiën* mogen wel zeggen: Non habemus hic manentem civitatem.

POCAHONTAS ONDER DE PREDIKSTOEL VAN DE KATHEDRAAL.

Artikel verschenen in ANTWERPIENSIA van 1947 door
Floris Prims - Stadsarchivaris.

De tentoonstelling voor Kerkelijke Kunst in de Stadsfeestzaal, was wel grootscheeps uitgebouwd geworden. Zelds verscheen er te dier gelegenheid, en ook ten dienste van de vreemde bezoekers die werden verwacht, een "Gids van O.L.Vrouw-kerk"., die weldra ook in vreemde talen zal verschijnen.
Deze "Gids" deed ons Pocahontas ontdekken. Men kan het betwijfelen of, buiten de heer Jos. Remes, er een tweede Antwerpenaar leeft, wie die naam iets zegge.
Maar de Amerikaanse soldaten die de kerk van O.L.Vrouw bezochten, zo vertelde ons de heer Remes, herkenden allen Pocahontas. Sommigen hadden muntstukken bij, waar ze op afgebeeld stond.
Waar dat wondere wezen nu te vinden is?
Onder de kuip van de predikstoel.
Deze kuip is gedragen door vier schraagbeelden, die de vier werelddelen voorstellen, naar dewelke de waarheid van het Geloof zich moet verspreiden. Voorop, in het licht, dragende de fakkel van de geloofskennis staat Europa. De andere beelden vertegenwoordigen het gedeeltelijk verlichte Azië, het donkere Afrika en ten slotte, nabij Europa, die Indiaanse vrouw die voor Amerika staat.
Deze prachtige figuur nu is Pocahontas, wier naam en faam overbekend is in de Angelsaksische wereld.
Ze werd geboren in de Staat van Virginia, rond 1595, nog eer het daar *Virginia* heette. Ze was de dochter van een Indiaans opperhoofd Powhataon. Het was de tijd dat de Engelsen in deze streek indrongen en er vele gevaren liepen. Zo geraakte captain John Smith in de handen van de Roodhuiden en hij ging het met de dood bekopen, toen het jonge meisje, hoger menselijke gevoelens gehoorzamend, hem met eigen levensgevaar in bescherming nam. Van toen af werd ze de beschermengel van de kolonisten.

Iemand die verwonderd was over de weinige kennis die men te onzent omtrent haar persoon bezat, noemde haar, om het me te verduidelijken, "Johanna of Arc of America".
Pocahontas liet zich dopen en ontving de naam Rebecca. Ze huwde John Rolfe en deed in 1616 een reis naar Engeland, waar ze gevierd en vereerd werd. Ieder wilde Lady Rebecca zien. Zij overleed er reeds in 1617, bij ongeluk, en ligt begraven in Gravesend.
Er zijn nog verscheidene familiën in de staat Virginia, die hun genealogie opvoeren naar John Rolfe en Pocahontas, onder meer de Bollings. En een dezer, Mrs. Edith Bollings Galte, huwde in 1915 niemand minder dan Woodrow Wilson.

Haar faam te onzent

Nu hebben we ons nog af te vragen hoe men er te onzent toe kwam deze Pocantontas te bedenken. De predikstoel met haar beeld werd gemaakt in 1703 door Michiel van der Voort, de oude, van Antwerpen, op bestelling van de Sint Bernhardusabdij te Schelle. Merk hierbij op dat de twee trappen met de vogelen, die we thans rondom de predikstoel zien, en die drie van de vier grote schraagbeelden in het duister zetten, een toevoegsel uit het begin der XIXde eeuw zijn.

Prof. Leurs zegt van onze predikstoel :

"Deze rustige, haast classiciserende beelden staan in het teken van de academische strekking, welke omstreeks 1700 in onze beeldhouwkunst trachtte door te dringen."

De keuze van Pocantontas om Amerika te vertegenwoordigen onder de predikstoel is voorzeker niet in strijd met dit classicisme. Het waren de verhalen, geschreven en uitgegeven door John Smith, die de faam van de Indiaanse "prinses" in Engeland en op het vasteland verspreidden. Men is thans nagenoeg overtuigd dat Smith er wel wat moet hebben bijgedicht. Maar in de XVIIde eeuw ging men niet in op die bijzonderheden: Pocahontas was het sprekende *mode van de natuurlijke goede mens*, van de goede "wilde". In de XVIIIde eeuw zouden Franse wijsgeren opzien naar gevallen als deze om de gedachte van de oorspronkelijke goede natuur te verspreiden.

Het is waarschijnlijk langs de Franse literatuur om dat onze Antwerpenaar, Michiel van der Voort, de geschiedenis van het Roodhuidenmeisje heeft leren kennen. Waar hij de vier werelddelen in vrouwenfiguren had uit te beelden, kon geen beeld hem beter passen voor Amerika en hij heeft er een prachtig werk bij geleverd. Naast Europa, verlicht door het Geloof, komt de figuur der Indiaanse uit, als een zoekende die toch reeds de hand van de Europese Christin heeft gevonden. Hoeveel verder staat de Afrikaanse daar niet van af. Waarlijk, er steekt meer in deze beelden, dan men bij de eerste aanblik wel vermoedt. En ga nu nog even na met hoeveel kiesheid de kunstenaar de wilde vrouw gedrapeerd heeft. Zijn werk dagtekent uit de Jansenistische tijd en was voor een kloosterkerk bestemd. Noch majesteit noch bevalligheid ontbreken hier, en er kan sprake zijn noch van preutsheid nog van laksheid. De pluimendiadeem op het hoofd van Pocahontas leent zich ook prachtig tot de dienst van schraagbeeld. En de rechterarm en -hand van de Christin zoekt legt leven en gevoel in dit gedeelte van het kunstwerk. Maar men zal het betreuren dat de later toegevoegde trap juist dit gedeelte in het donker zet.

CURSUS "LEZEN OUD SCHRIFT".

Men kan zich nog steeds inschrijven voor deze cursus, welke zal plaats hebben eind Januari begin Februari 2000.
In schrijven bij de Voorzitter of Secretaris..

VLAAMSE VERENIGING VOOR FAMILIEKUNDE

AFDELING ANTWERPEN V.Z.W.

oOo

Voorzitter :	Engelbert Roels Speeltuinlaan 15, 2640 Mortsel Tel: 03/449.67.52 E-mail : Engelbert@skynet.be
Secretaris Penningmeester:	Richard Deruyter Vogelkersstraat 4, 2180 Ekeren Tel: 03/664.31.41
Beheerder :	Jef Hendrickx Ommeganckstraat 4, 2018 Antwerpen Tel: 03/233.93.91

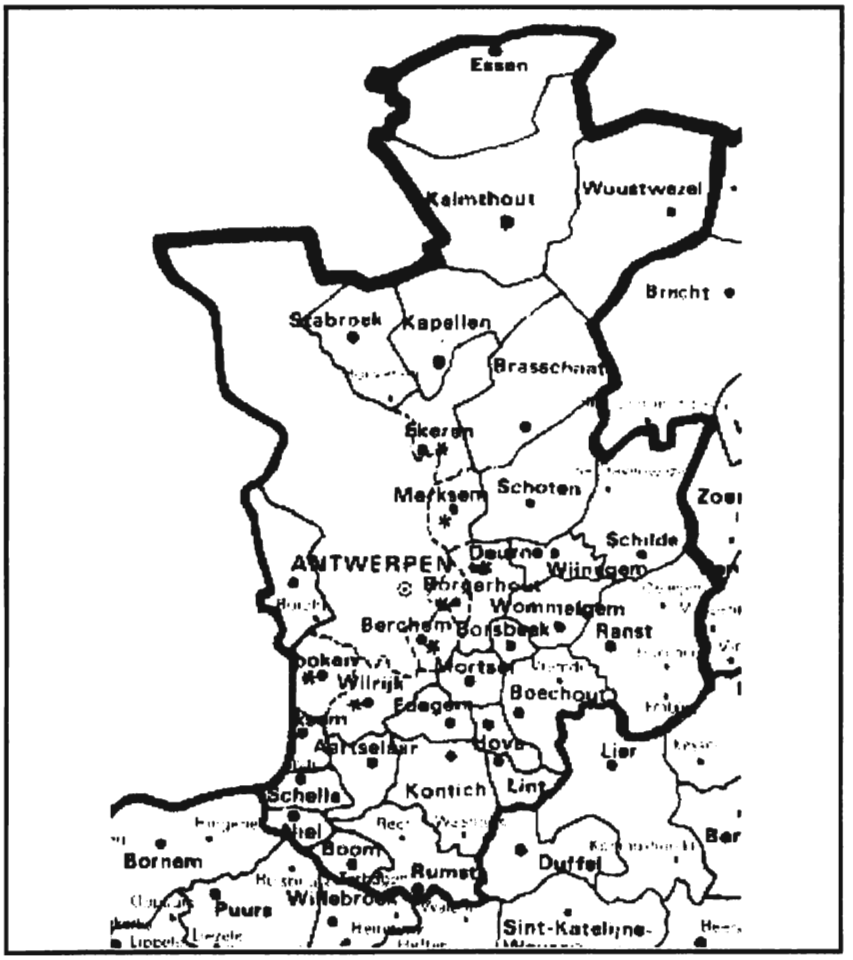

Gebied van de afdeling
ANTWERPEN